

28.11.2008

Ulkoasiainvaliokunta
Eduskunta

Viite **UTP 26/2008 vp**

Asia

Suomen mahdollinen osallistuminen EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Atalanta Somalian rannikolla

Ulkoasiainvaliokunnalle lähetetään oheisena sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys Suomen mahdollisesta osallistumisesta EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Atalanta Somalian rannikolla.

Valtiosihteeri

Pertti Torstila

UTP 26/2008 vp

EU:n sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio Atalanta Somalian rannikolla

Somalian tilanne ja merirosvohyökkäykset

Somalian turvallisuustilanne ja humanitaarinen tilanne ovat erittäin vaikeita. Yhteenotot maan väliaikaishallituksen armeijan ja sitä tukevien etiopialaisten joukkojen sekä islamistikapinallisten kesken ovat jatkuneet. Merirosvohyökkäykset Somalian rannikolla ja Adenin lahdella ovat lisääntyneet runsaasti vuodesta 2006 lähtien. Marraskuuhun 2008 mennessä noin 90 laivan arvioidaan joutuneen hyökkäysten kohteeksi tämän vuoden aikana ja hyökkäykset sekä miehistöjen kaappaaminen panttivangeiksi ovat jatkuneet. Erityisesti saudiarabialaisen öljytankkerin kaappaus marraskuussa on herättänyt maailman tiedotusvälineissä suurta huomiota.

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi toukokuussa 2008 päätöslauselman 1814, jossa kehoitettiin jäsenmaita suojelemaan humanitaarisen avun kuljetuksia Somaliaan. Kesäkuun päätöslauselmassa 1816 jäsenmaita kehoitetaan vahvistamaan ja koordinoimaan yhteistyössä Somalian väliaikaishallituksen kanssa toimia, joilla ehkäistään merirosvousta ja merellä tapahtuvia aseellisia ryöstöjä. Merirosvous ja laivojen aseelliset ryöstöt vaikeuttavat humanitaarisen avun, mm. Maailman elintarvikeohjelman WFP:n avustusten toimittamista Somaliaan, vaarantavat kauppareittien turvallisuuden ja ovat uhka kansainväliselle merenkululle. WFP:n ruokakuljetuksista 90 prosenttia toimitetaan Somaliaan meriteitse. Lokakuussa annetussa päätöslauselmassa 1838, kannustetaan edelleen jäsenvaltioiden ja alueellisten järjestöjen kuten EU:n toimia merirosvouden vastaisen operaation suunnittelemiseksi.

EU:n merioperaatio Atalantan valmistelu

EU on valmistellut syksyn aikana ensimmäistä merellistä kriisinhallintaoperaatiota (Atalanta) merirosvouden torjumiseksi Somalian rannikolla. Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa toteutettava operaatio perustuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselempiin 1814, 1816 ja 1838. Tavoitteena on parantaa meriturvallisuutta suojaamalla humanitaarisia kuljetuksia ja muuta meriliikennettä alueella sekä luomalla läsnäolon ja valvonnan kautta pelotevaikutus merirosvouden vähentämiseksi. Operaatiota käsittelevä yhteinen toiminta merioperaatio Atalantasta hyväksyttiin 10.11. neuvostossa. Operaatio koostuu sotilasaluksista henkilöstöineen sekä ilmavalvontakyvystä.

Merioperaation komentajaksi on valittu brittiläinen kontra-amiraali Philip Jones, joka on käynnistänyt operatiivisen suunnittelun ja joukkojen muodostamisen. Operaatioesikunta perustetaan Northwoodiin, Isoon-Britanniaan. Joukkojen johtoesikuntavastuuta kierrättävät neljän kuukauden vuoroissa Kreikka, Espanja ja Alankomaat. Ensimmäisessä vaiheessa joukkojen komentajana toimii kreikkalainen lippuamiraali Antonios Papioannou.

Tavoitteena on, että operaatio voitaisiin käynnistää joulukuussa 2008. Operaation on määrä kestää yksi vuosi alustavan toimintakyvyn saavuttamisesta. Sen toiminta rajoittuu Somalian rannikkoalueille ml. aluevedet ja ilmatila. Operaatiolla ei ole toimivaltaa Somalian maa-alueilla eikä se puutu Somalian sisäisiin asioihin.

Parhailaan selvitetään vielä operaatioon liittyviä oikeudellisia kysymyksiä, mm. mahdollisesti pidettävien henkilöiden asettaminen syytteeseen ja luovuttaminen. Yhteisen toiminnan mukaan merirosvoukseen syyllistyneet luovutetaan syytettäväksi pidätyksen suorittaneen jäsenvaltion tai kolmannen valtion viranomaisille tai muille jäsenvaltioille tai kolmansille valtioille, jotka ovat halukkaita käyttämään tuomiovaltaansa.

Keskeisenä haasteena on koordinaation varmistaminen muiden alueella aktiivisten toimijoiden kanssa. Tällä hetkellä mm. Tanskan johtama monikansallinen koalitio (Combined Task Force 150) valvoo merenkulkua alueella osana terrorismin vastaista taistelua. Myös Nato on käynnistänyt alueella väliaikaisen merioperaation ja Natossa keskustellaan sen mahdollisesta jatkosta. Lisäksi yksittäiset maat, kuten Venäjä, ovat lähettäneet alueelle sotilasaluksiaan suojaamaan meriliikennettä. Ranska, Tanska, Kanada ja Alankomaat ovat vuorotelleet WFP:n merikuljetusten suojaamisessa marraskuusta 2007.

EU:n toimien ensimmäisessä vaiheessa perustettiin EU:n sotilasesikunnan yhteyteen syyskuussa nelihenkinen koordinaatio- ja tiedonvaihtoyksikkö (EU NAVCO). Varsinaiset tukitoimet, kuten merikuljetusten saattaminen, ovat vielä tässä vaiheessa toimintaan osallistuvien jäsenmaiden kansallisella vastuulla.

EU-operaatiota valmisteltaessa on painotettu, että merirosvousongelman kestävä ratkaisu edellyttää vakauden ja oikeusvaltiokehityksen edistymistä Somaliassa. Maassa ei ole ollut toimivaa keskushallintoa vuoden 1991 jälkeen eikä siten toimivaa viranomaishallintoa, joka kykenisi puuttumaan merirosvous- ja muihin turvallisuusongelmiin.

Somaliassa toimii jo Afrikan unionin kriisinhallintaoperaatio AMISOM, jonka vahvuus on alle 3000 sotilasta. AMISOM toimii pääasiassa Mogadishun alueella. Somalian kannalta eräs suurimpia turvallisuusongelmia on, että AMISOM-operaatiolla ei ole nykyisessä vahvuudessaan mitenkään mahdollisuuksia taata turvallisuutta, mikäli Etiopia vetäisi joukkonsa Somaliasta.

YK:n pääsihteeri on alustavasti tiedustellut YK:n jäsenmailta kiinnostusta osallistua mahdolliseen rauhanturvatoimintaan Somalian maa-alueilla. Nykytilanteessa operaation toteutuminen ei näytä todennäköiseltä.

EU on Somalian suurin yksittäinen tukija. Pelkästään EU:n kehitysrahaston puitteissa Somalian tukemiseen on varattu yli 200 miljoonaa euroa vuosille 2008-2013. EU tukee myös Afrikan unionin AMISOM-operaatiota Somaliassa. Suomi antoi Somaliaan humanitaarista apua 2007 yhteensä 3,5 miljoonaa euroa ja tuki Somaliaa kansalaisjärjestöjen kautta noin miljoonalla eurolla. Vuonna 2008 humanitaarista apua on myönnetty tähän mennessä 3,3 miljoonaa euroa.

Tiedot muiden maiden osallistumisesta

Aloitteen merioperaatio Atalantan perustamisesta tekivät Ranska ja Espanja. Niiden sekä operaatioesikunnan tarjoavan Ison-Britannian ohella osallistumista suunnittelevat ainakin Alankomaat, Belgia, Kreikka, Ruotsi, Saksa ja Portugal. EU käy myös keskustelua mahdollisten kolmansien maiden osallistumisesta operaatioon.

Suomen mahdollinen osallistuminen

Valmisteluissa on varauduttu alle kymmenen yksittäisen henkilön lähettämiseen EU:n sotilaalliseen Atalanta-merioperaatioon. Puolustusministeriö valmistautuu kahden henkilön, upseerin ja oikeudellisen asiantuntijan lähettämiseen operaatioesikuntaan ja lisäksi mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa yhden upseerin lähettämiseen operaatioon osallistuvalla Ruotsin merivoimien alukselle. Lähetettävien upseerien ja oikeudellisen asiantuntijan palkkakulut ja kansallinen päiväraha katetaan sotilaallisen kriisinhallinnan määrärahoista.

Ns. Athena-mekanismin alla hallinnoitavien operaation yhteisten kulujen suuntaa-antava viitesumma on 8,3 miljoonaa euroa, josta Suomen maksuosuus olisi n. 140 000 euroa. Halutessaan neuvosto voi päättää myös muiden kuin automaattisesti Athena-mekanismin puitteisiin laskettavien kulujen sisällyttämisestä yhteisiin kuluihin. Lopullinen summa selviää operaation suunnittelun edetessä. Suomen osuus yhteisistä kustannuksista on tarkoitus kattaa ulkoasiainministeriön pääluokasta 24.99.66 nykyisen määrärahakehysten puitteissa.

Puolustusministeriön on määrä lähettää upseeri ja oikeudellinen asiantuntija mahdollisimman pian operaatioesikuntaan Northwoodiin suunnittelemaan operaation perustamista ja toteuttamista.